

Publicistika: »Ex Libris« u biblioteci »Slika i vrijeme« predstavlja slikare iz pera Igora Zidića

TREBOTIĆ, MURTIĆ, VANIŠTA, KULIŠ...

O Murtiću sam, dakle, govorio i kada o njemu nisam govorio – rečenica je i misao Igora Zidića napisana u drugoj knjizi biblioteke »Slika i vrijeme – Edo Murtić« – izašle krajem prošle godine u izdanju zagrebačkog »Ex Librisa« i pod uredništvom Jelene Hekman (prva je o Matku Trebotiću izašla nešto ranije, 2012. dok su one o Murtiću, Vaništi i Kulišu iz 2013.), a koja na najbolji način ilustrira sadržaj i povod za koji se ovaj naš istaknuti povjesničar umjetnosti, pjesnik i kulturolog odlučio u još jednoj obnovi sjećanja i važnosti hrvatskih slikara (veličina) u današnjem europskom hrvatskom kontekstu.

Naime, rečenica s početka teksta iz 13. poglavlja knjige »Munja iz ruke – Lake i brzinske tehnike u djelu Ede Murtića« – objedinjuju istovremeno dvije hrvatske sudbine, dva pola hrvatske kulture i intelektualne zablude u koje su zadnjih pola stoljeća padale pod različitim političkim (režimskim) utjecajima mnoge osobnosti kojima je često nametnuto mjesto na nekoj od proskribiranih strana. Znakovito je ovo baš na slučaju Zidić – Murtić jer je povjesničar umjetnosti i onda, kao i danas, svoj rad i život vezao uz Maticu hrvatsku, što mu je donijelo niz zabrana i izopćenja iz javnosti, dok je slikar pak svoj strelovit uspon vezao uz nevjerojatnu lakoću servilnosti prema svakoj vlasti, ali i još brži odmak od nje čim bi se nazrela promjena.

Dijalog u stvaranju

Naravno, oba slučaja nisu do kraja točna, jer su obje ove veličine naprosto nadrasle svoje progonitelje i mazitelje, a njihov je talent i doprinos hrvatskom slikarstvu i kulturi uopće danas temelj na kojemu opstoji suvremeno slikarstvo. Igor Zidić je uz svoje časne prethodnike Radoslava Putara, Matka Pejića, Josipa Depola bio i ostao onaj svjedok vremena koji nije slikarstvu prilazio »ex cathedra«, već s očima ravno u atelijere, »in situ«, na

mjesto zbivanja i nastajanja onoga što nas lančano vezuje s ostatkom svijeta i u čemu su hrvatski slikari jedna karika u tom lancu.

Upravo ta intimna veza, dijalog u stvaranju, zapisi s margine susreta, poput onoga iz sjećanja-druženja s Julijem Kniferom u kojemu je u toj uzajamnosti i povjerenju nastao danas legendarni Meandar, pisma, poruke, razmjena utisaka i mišljenja umjetničkog nerva i stručnog oka dio su ovih knjiga »Slika i vrijeme«. One, dakle, nisu samo štivo u kojemu ćemo ponoviti gradivo o Matku Trebotiću, Ede Murtiću, Josipu Vaništi, Vatroslavu Kulišu (za sada), već su i dokumenti vremena o samom nastanku djela koja su danas reference naše slikarske osobne karte. Očito je i to da spomenuti nisu slučajni Zidićev izbor.

Dok je Trebotić ona zavičajna splitska poveznica u kojoj se mogu naći i zrnca sentimenta, Murtić je pak paradigma vremena i trnovitih putova kroz koja su obojica prolazila u svom poslanju da hrvatsku modernu nadograde suvremenim dosezima kao naravan i nasljedan slijed u tom povijesnom hod u karti svjetske umjetnosti, Vaništa još živi svjedok gorgonaških iskoraka kao avangarde iza zavjese i svojim zapisima, a Kuliš je ona generacijska i nova snaga koja se nastavlja i od koje se još očekuju novi pomaci na toj suvremenoj liniji visokih domašaja. Dakle, učitelji i učenici.

O svima njima Zidić je ostavio duboke tragove, ne samo one prigodničarske zapise u povodu otvaranja izložbi, već ozbiljne eseje i studije, pače i za naše hrvatske prilike raskošne monografije (Trebotić i Kuliš) i postave izložbi u najznačajnijim suvremenim kontekstima nastanka, razvoja i stanja Moderne, poput onih u galeriji »Adris« u Rovinju, Modernoj galeriji u Zagrebu na čijem je čelu Zidić godinama bio, ili opusima izvan domovine, od Australije do Južne Amerike, iza koji su ostali također studiozni katalozi kao mali priručni udžbenici za svakog budućeg povjesničara umjetnosti.

Uočljiva apstrakcija

I površnom poznavatelju djela ovih slikara jasno je da je riječ o onoj prvoj uočljivoj apstrakciji koja ih povezuje, ali čitajući Zidićeve impresije o Murtiću iz prvog poglavlja »O novom i o trajnom« (Naknadni prilog jednoj raspravi) iz 1978. lako ćemo dokuči-

ti da koliko on duboko zalazi u njihove početke (»ilustrirajući drugoga, Murtić idealno ilustrira sebe...«, povlačeći njegov tek začetih slikarski nerv s ilustracijama u Kovačićevoj »Jami«), do zadnjeg 16., dodaci »Radnik u ratu« iz 1988. uz izložbu »Ratne godine« Ede Murtića, 1941-1945.

Taj odnos nepoćudnog pisca i poćudnog slikara u vremenima zarobljenim ideologijama najbolje se ocrtava u autorovoj napomeni o izboru tekstova gdje Zidić ističe da »od prvotne zamisli da se u knjigama ove serije okupe svi moji monotematski prikazi, napisani kroz godine i desetljeća, o pojedinim hrvatskim umjetnicima, u ovoj sam prilici – s nekoliko razloga – morao odustati...«. Naime, on spominje i tri teksta o Murtiću koja su izostavljena (»Murtić«, Telegram iz 1966; »Godine i trenuci. Edo Murtić 1941-1945«, Muzej revolucije naroda Hrvatske iz 1988. i »Doživljaj Amerike (Nekoć i danas)«, uz izložbu u galeriji »Josip Račić«, Zagreb 1988. za koje kaže da u sebi »nose neke mladenačke, ratoborne poruke, kakve odavno ne zastupam i koje ne smatram utemeljenima...« (zapisano u Zagrebu, 5. svibnja 2013., netom pred tiskanje knjige).

Dakle, Zidić u dobroj vjeri ne skriva ni ono što može biti predmet sukoba na »ideološkoj razini«, ali svjestan činjenice da su ponekad i ovakvi iskoraci dobra ilustracija vremenu i slikarstvu u potrazi za lukom spasa citira ih i na njih ukazuje da bi neki budući procjenitelji imali potpuniju sliku tih okolnosti, recimo kao ulogu hrvatske moderne u onome što se nastojalo ugarati u jugoslavenske moderne umjetnike. Ništa manje nije važno i to što čitajući iznova, a mnogi i prvi put, Zidićeve reference o ovim slikarima ujedno učimo i spoznajemo cjelovitu hrvatsku likovnu ostavštinu i k tome kontekstualiziranu s ostatkom svijeta.

Na taj način upravo negira ono što mu se s one druge strane stalno predbacuje – da je zaokupljen Hrvatskom kao otokom, a on je Europejac i intelektualac još od šezdesetih, što je očito bilo prerano za mnoge današnje vrle eurofile i ondašnje skeptike na braniku sistema s ljudskim likom zatvorenim u krletci. Potvrda tome je što su i ove knjige ostale medijski prešućene, pa čak i kada je u pitanju ljubimac Murtić. **Mate ČURIĆ**

O svima njima je Zidić ostavio duboke tragove, ne samo one prigodničarske zapise u povodu otvaranja izložbi, već ozbiljne eseje i studije, pače i za naše hrvatske prilike raskošne monografije

